

respondents are of the opinion that the Ukrainian society as a whole tends to conceal the true attitudes towards the mentally ill behind the declaration of more socially acceptable views.

This trend leads to dissociation between verbal and behavioural practices towards the mentally ill, when verbalized positive attitude towards the mentally ill in practice is implemented in introduction of stigmatizing patients. The same mechanism can explain the existing dualism of social practices in the same social groups; in a more global context, this translates into dissociation of social practices that are implemented against the mentally ill at the state level.

Key words: *social practices, verbal and behavioural practices, the mentally ill, the medical staff, stigma.*

УДК 316.77(075.8)

Б. В. Слющинський

ВПЛИВ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА НА ІНФОРМАЦІЙНУ КУЛЬТУРУ

У статті розглянута культура суспільства як рівень розвитку суспільства, який характеризується властивими тільки певній епісі матеріальними та духовними цінностями. Кожне суспільство, період і умови його існування, створюють відповідне ідеологічне чи соціально-культурне спрямування свого розвитку, яке формує інформаційну культуру регіону (країни).

Ключові слова: *культура, інформаційна культура, інформаційна сфера, акультурація, декультурація.*

Сучасний стан людської цивілізації справедливо пов'язують із розвитком інформаційного суспільства – суспільства, рівень якого у вирішальній мірі визначається кількістю і якістю накопиченої інформації, її свободою і доступністю. Виникнення інформаційного суспільства тісно пов'язане з усвідомленням фундаментальної ролі інформації у суспільному розвитку, розглядом у широкому соціокультурному контексті таких феноменів, як інформаційні ресурси, нові інформаційні технології, інформатизація тощо.

Формування і становлення інформаційного суспільства вимагає забезпечення адекватності освіти тим динамічним змінам, що відбуваються у суспільстві, зростанню обсягу інформації, стрімкому розвитку нових інформаційних технологій. Особливе значення в інформаційному суспільстві набуває організація інформаційної освіти та підвищення інформаційної культури особистості.

Сьогодні є всі підстави говорити про формування нової інформаційної культури, яка, як відомо є елементом загальної культури людства, її інтегрованим сегментом.

Термін «інформаційна культура» у вітчизняних публікаціях вперше з'явився в 70-х роках ХХ століття; ініціаторами розвитку та популяризації цієї концепції стали працівники бібліотек. Одними з перших робіт, в яких використовувався цей термін, були статті бібліографів К. М. Войханської і Б. А. Смірної: «Бібліотекарі і читачі про інформаційну культуру» («Бібліотека та інформація», 1974 р.) і Е. Л. Шапіро «Про шляхи зменшення невизначеності інформаційних запитів» (журнал «Науково-технічні бібліотеки СРСР», 1975 р.).

Сьогодні інформаційну культуру все частіше трактують як особливий феномен інформаційного суспільства. У залежності від об'єкта розгляду стали виділяти

інформаційну культуру суспільства, інформаційну культуру окремих категорій споживачів.

Поняття «інформаційна культура» характеризує один сегмент культури, який пов'язаний інформаційним аспектом життя спільноти. Роль цього сегменту в інформаційному суспільстві постійно зростає, і сьогодні сукупність інформаційних потоків навколо кожної людини настільки велика, різноманітна і розгалужена, що вимагає від неї знання законів інформаційного середовища і вміння орієнтуватися в інформаційних потоках. В іншому випадку людина не зможе адаптуватися до життя в нових умовах, зокрема, до зміни соціальних структур, наслідком яких буде значне збільшення числа працюючих у сфері інформаційної діяльності і послуг.

У широкому сенсі під *інформаційною культурою* розуміють сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивну взаємодію етнічних і національних культур, їх поєднання в загальний досвід людства.

У вузькому сенсі – оптимальні способи роботи зі знаками, даними, інформацією та подання їх зацікавленому споживачу для вирішення теоретичних і практичних завдань; механізми вдосконалення технічних середовищ виробництва, зберігання і передачі інформації; розвиток системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформаційних засобів та інформації.

Один з провідних вітчизняних фахівців у галузі інформатизації Е. П. Семенюк під *інформаційною культурою* розуміє інформаційну компоненту людської культури в цілому, об'єктивно характеризує рівень всіх здійснюваних у суспільстві інформаційних процесів та існуючих інформаційних відносин [1, с. 2–7].

Інформаційна культура особистості – одна зі складових загальної культури людини, сукупність інформаційного світогляду та системи знань і умінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність по оптимальному задоволенню індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій.

Сьогодні дана тема є досить актуальною. Нею переймаються такі відомі соціологи, як О. В. Зернецька, В. І. Зуєва, М. П. Лукашевич, А. О. Ручка, М. В. Туленков, І. А. Чудовська-Кандиба І. А. та інші.

Фахівці виділяють наступні критерії інформаційної культури людини:

- вміння адекватно формулювати свою потребу в інформації;
- ефективно здійснювати пошук потрібної інформації в усій сукупності інформаційних ресурсів;
- вміння переробляти інформацію і створювати якісно нову;
- вміння вести індивідуальні інформаційно-пошукові системи;
- вміння адекватно відбирати та оцінювати інформацію;
- здатність до інформаційного спілкування і комп'ютерну грамотність.

Все це повинно ґрунтуватися на усвідомленні ролі інформації в суспільстві, знанні законів інформаційного середовища і розумінні свого місця в ній, володінні новими інформаційними технологіями.

У даній статті буде зроблена спроба більш докладно розглянути вплив культури спільноти на інформаційну культуру.

Метою даної статті є дослідження впливу культури суспільства на формування сучасної інформаційної культури.

Культура – рівень розвитку суспільства, який характеризується властивими тільки певній епосі матеріальними та духовними цінностями [2, с. 573]. Отже, культура – це сукупність ідеалів та символів, норм і засад, надбань і цінностей, організація та способи людської діяльності у сферах духовній і матеріальній, витворених, досягнутих

та засвоєних нацією (людством) протягом усієї своєї історії. Культура, як багатомірна цілість цих понять у їх причинному зв'язку та наслідковому вияві, як сукупність імперативів, як органічна потреба людини, стає реальністю, визначається і диктується стремлінням людського духу, біологічними ознаками, індивідуальною природою мистця і спільними, в цілому, суспільними факторами, умовами та способом буття як творчої особистості, так і нації (спільноти), до якої вона належить.

Безупинність життя, його еволюція надає культурі постійного поступу, видозмін і трансформації форм, методів, засобів; культура формується, розвивається, поповнюється новими цінностями кожним поколінням спільноти, включаючи у свій зміст, об'єднуючи в це поняття мову, релігію, мистецтво та науку, спосіб суспільного буття і рівень виробництва сьогодення. Культура в цьому розвитку і поступі звертається водночас до поколінь минулих, до своїх глибинних духовних, біологічних, історичних витоків, джерел, традицій. Це все передається за допомогою певних символів, які формують інформаційну сферу, яка так чи інакше відповідає певному рівню культури і створює інформаційну культуру. Інформаційна сфера забезпечує можливість використання повного обсягу національних здобутків культури в їх вільному синтезі, в духовній єдності й органічному взаємозв'язку традицій та сьогодення, що є передумовою, запорукою природного, самобутнього, вільного розвитку національної культури, основою її розквіту та поступу, а на цих засадах – і повноцінною часткою культури людства.

Світова культура є сукупністю національних культур, інтегрованою системою функціонуючих організацій, об'єднаних між собою спільним кровообігом, через засвоєння культурних надбань минулих епох, взаємовпливи, взаємообмін і взаємне суперництво в історичній опозиції народів та аналогічних процесів сьогодення. Тобто, *культура людства* – це сукупність національних культур у єдиній системі як цілому. В ній гармонійно сплелась універсальна природа людей різних націй, широкий обсяг загальнолюдських цінностей з багатогранною формою їх виявів. З іншого боку, глобальне об'єднання національних культур, яке сьогодні відбувається, не виключає, а передбачає постійну конкуренцію культур, що викликається специфічними характерними рисами, внутрішньою потребою кожного організму утвердити свій неповторний світ. Без такої конкуренції і постійного взаємообміну неможливий поступ ні національної, ні світової культури [3, с. 352]. Очевидно, що все перелічене створює відповідну культуру відносин між людьми, групами, об'єднаннями, спільнотами тощо. Ці відносини і формують той чи інший рівень інформаційної культури.

Співжиття народів (спільнот) та їх культур – складний комплекс проблем і протиріч, релігій і співдружності. Крім цього, *культура людства* – це сукупність співіснуючих національних організмів, але організмів самостійних, з природним історичним процесом розвитку і також природою та правовою гарантією, права на життя кожної нації і національної культури, незалежність якої обумовлена вже самим терміном нація, а також її духом і традиціями, психікою і біологічними чинниками, географічним регіоном і кліматом, тривалістю історичного буття, коефіцієнтом творчих потенцій спільноти і реалізацією цих факторів залежно від величини самого коефіцієнту та історичної долі нації.

У залежності від цих факторів, від чисельності нації та її державності, від історичних, політичних та економічних факторів, від включеності та впливів на неї консолідаційних процесів світової еволюції, кожна національна культура, як комплексне поняття у порівняльному співставленні до інших національних культур, може виявитись більш або менш розвиненою, вищою або нижчою. Вона, як органічно цілісний і сукупний продукт спільноти, включає в себе культуру верств, регіональних

обласних відгалужень, що об'єднані національною мовою та відповідними інститутами, надбань інших культур: вона в ході власної та світової еволюції, у процесах інформаційного обміну між народами (спільнотами) та вільного обміну цінностями створює свої специфічні риси культури, у тому числі й інформаційну культуру, водночас якнайповніше засвоюючи загальнолюдські здобутки (цінності) і у цьому синтезі складних багатограних переплетень складає власну частку в скарбницю світових цінностей. Через складність цих процесів, а також внаслідок природного ексцентризму націй та історичного суперництва за переваги вкладу і разом з тим спільність здобутків, чітких вимірів і величин внесеної національної частки у світову культуру не існує. Але специфіка і розміри цих часток помітно окреслені і безсумнівним є той факт, що чим більша величина цього вкладу – тим вища національна культура; чим з більшої кількості суверенних організмів складається людство – тим різноманітнішою, своє ріднішою, розвиненішою і вищою є світова культура. І гармонія між першим та другим, гарантія можливостей використання повного обсягу національних та світових багатств культури в їх свободному синтезі, повній єдності і взаємозв'язку традицій та сучасності, є передумовою та запорукою природного розвитку національної культури, основою її розквіту та динаміки.

З таких окремих регіонів, що еволюційно склалися внаслідок географічних, расових чи біологічних факторів, через спільно успадковану пракультуру, гранично окреслені відмінності чи подібність психіки та духу націй, а також у силу тривалих історичних зв'язків, міграцій та взаємообмінів, одна національна культура може стояти ближче або далі до іншої, пережити більше власних специфічних надбань або відчувати на собі значніші впливи другої, належати до певних цивілізацій, культурних регіонів чи їх відгалужень (Європа, Схід, слов'янство, англосакси, романський регіон, Латинська Америка і т. д.). Та навіть у межах цих регіонів буття націй як спільнот поза історичних, функціонування їх культур, консолідаційні процеси в механізмі спілкування носили і носять складний, болісний, суперницький, а деколи і ворожий характер. Історія людства – як еволюційний процес і творення загальнолюдських цінностей – і в міжнаціональних стосунках, і в обміні цих цінностей, і в передачі національних надбань та засвоєних чужих знає загарбницькі війни, поневолення, грабежі, геноцид. Принісши людству незліченні страждання, а світовій культурі – безповоротні втрати, політика агресій, окупацій і колоніалізму, «насильницького злиття народів, незалежно від практичних методів реалізації і політичних цілей» уніфікація їх культур і примусова асиміляція та ґрунті будь-якої ідеології природним і міжнародним правом кваліфікується як злочин проти людства [4, с. 33–35].

Як бачимо, *культура суспільства* формується завдяки впливу історичних, політичних, економічних, географічних кліматичних, етнонаціональних та інших чинників. У результаті обставин, які вплинули на формуванні національної більшості (домінуючої культури), а також можливості (або ні) розвивати свою національну (етнічну) культуру, від змоги виявляти свої бажання, думки, погляди у пресі (ЗМІ), від відчуття національної безпеки, умов, створених для спілкування між людьми і дуже багатьох інших, на перший погляд ніби й дрібних факторів, залежить *культура суспільства*. Формування культури залежить і від специфіки розселення населення, бо його представникам приходиться адаптуватися один до одного. Крім цього на особливості культури певної спільноти впливає і переважаючий рід занять населення (велике промислове місто, портове місто, аграрний сектор тощо). Всі перелічені чинники створюють певний тип культури. Але на формування типу культури впливає і рівень розвитку спільноти, його освіта, чи, скажімо соціалізація, яка відбувається не тільки у просторі, але й у часі. Отже, можна констатувати, що кожний період розвитку

суспільства характеризується певним типом культури, його ще називають *соціокультурним світом*. *Соціокультурний світ* – це історичний тип культури, особливості якого обумовлені специфічними для нього уявленнями про світобудову, людину, умови її буття і зв'язаними з цими уявленнями формами суспільного життя. Соціокультурні світи можуть бути замкненими у сферу якоїсь окремої етнонаціональної культури (наприклад, Стародавнього Риму чи світ інків). Але на відміну від національної культури, про що йшлося вище, вони не обов'язково виникають на ґрунті етнічної спільності і можуть охоплювати народи і країни (наприклад, світ європейського Середньовіччя чи світ арабської культури).

Для соціокультурних світів характерна відокремленість від зовнішнього оточення. Вплив інших культур на них досить незначний і не відбивається на способі і змісті життя, чи, скажімо, на еволюційному процесі їхнього розвитку. Це все відбувається до тих пір, поки ніхто не чинить стосовно них будь-яких насильницьких дій. Згадаймо утворення колоній. Термін колонія – країна, або край, що втратили самостійність під пануванням чужоземної держави – означає нав'язування культури чужоземного народу певній спільноті насильницьким способом, тобто завдяки цьому змінюється тип культури, а отже основний чинник порозуміння між людьми – мова, що, звичайно, впливає на інформаційну культуру. Тут відбуваються процеси асиміляції. За компактного проживання населення всередині іншої, чужої «культури» створюються ніби культурні острівки, які називають діаспорою. Діаспора зберігає культуру батьків (історичної батьківщини). Як бачимо, світова культура – це сукупність «культурних острівків», яких об'єднує хіба що спільна природа. Правда сьогодні відбуваються глобалізаційні процеси і появляється *глобалізаційна культура*. Саме завдяки інформаційному обміну, новим інформаційним технологіям і відбувається обмін інформацією у світі.

Таким чином, можна виділити наступні типи культури: історичні, регіональні, цивілізаційні.

– *історичні типи культури* – це епохи розвитку суспільства, що змінюють одна одну (наприклад, античний світ);

– *регіональні культури* – над етнічні культурні спільності, які складаються у певному географічному ареалі і на протязі тривалого історичного часу зберігають свою специфіку (наприклад, культура Латинської Америки);

– *цивілізація* – соціокультурні світи, які складають специфіку різних форм суспільства, виникають в історії людства (наприклад, шумерська цивілізація).

Перелічені типи культури не є взаємовиключними. Вони співіснують і впливають одна на одну, творячи культурну еволюцію.

Які ж основні етапи культурної еволюції? Загальноприйнятим у культурології, наприклад, є поділ людської історії на три великих етапи: дикість, варварство, цивілізацію, запропоновані ще в кінці XVIII ст. шотландським філософом Анрі Фергюсоном (1723–1816). У XIX ст. американський етнограф Л. Морган (1818–1881), а потім Ф. Енгельс (1820–1895) пов'язували виділення кожної з цих епох з певним рівнем матеріальної культури, з конкретними формами розвитку господарства. *Епосі дикості* притаманні такі господарства, що «привласнюють» (збирання, полювання і рибальство), *епосі варварства* – ті, що виробляють (раннє землеробство і скотарство), *епосі цивілізації* – розвинена аграрна культура, промислова і науково-технічна культури.

Таким чином, бачимо, що основним критерієм етапів культурної еволюції є критерій матеріальний, розвиток виробничих сил, який врешті-решт визначатиме і своєрідність культурно-історичних епох. З культурною еволюцією – еволюцією

людського духу – ідеальні фактори, що в свою чергу істотно впливають на матеріальну культуру суспільства [5, с. 86].

В теорії культури поняття «цивілізація» дуже зблизилося з поняттям культури. Поняття «цивілізація» було введено у науковий обіг як назва певного етапу в культурній еволюції людства, що починається з 3500 року до н. е. і триває по сьогоднішній день. Під час дискусії щодо древніх міст, яка відбулася 1958 року в Чикаго, вчені запропонували три ознаки цивілізації: монументальна архітектура, писемність, міста. Вказана тріада виразно характеризує цивілізацію в першу чергу саме як культурний комплекс, тоді як соціально-економічну сутність даного явища становлять поява класового суспільства і держави. Пам'ятки архітектури показові з точки зору виробничого потенціалу суспільства, що їх створило.

Поява писемності характеризує відокремлення розумової праці від фізичної, що дозволило зосередити зусилля окремих груп людей на розвиткові мистецтва і різних форм позитивного знання. Міста виконували специфічні функції у суспільній системі: були центрами сільськогосподарської округи, центрами ремесел і торгівлі та свого роду ідеологічними центрами, що сприяло розвитку інформаційної сфери в цілому. Саме в пору перших цивілізацій ідеологічна сфера, систематизована і централізована, стала справді величезною силою.

Отже, цивілізація сформувалася лише на певному етапі розвитку людства, являючи собою якісну межу на еволюційному шляху. Виділяють різні типи, етапи, рівні цивілізації. Радянські вчені, наприклад, виділяли формаційні типи цивілізації (рабовласницький, феодальний тощо). Західні вчені дещо по-іншому підходили до розгляду цивілізаційних етапів. Наприклад, А. Тойнбі довів, що при всій відмінності і несхожості культур різних народів всі вони належать до єдиної цивілізації і в своєму розвитку рано чи пізно проходять ідентичні етапи, які характеризуються однаковими ідеями, і хоча мають свої особливості, та сутність їх єдина. Наприклад, основні ідеї Просвітництва, без яких сьогодні неможливо уявити сучасну цивілізацію: всі люди від природи рівні, кожна людина – неповторна особистість, людина – мета розвитку суспільства, а не засіб, та інші – це доробок європейської культури XVIII ст. Трохи пізніше під знаком засвоєних європейських ідей починає розвиватись східнослов'янська культура. Ці ідеї живили творчість українських, російських та білоруських просвітителів. І тільки з кінця XIX – поч. XX ст. ці ідеї починають панувати в культурах далекосхідних держав (Індії, Китаю, Японії та ін.), відбиваючи своєрідність цих народів. Парламент – феномен розвитку англійського генія культури, але поширившись як невід'ємний елемент демократії на всі країни, він є фактором сучасної цивілізації, дзеркалом інформаційної культури суспільства кожної країни. Таким чином, поняття «культура» підкреслює неповторність, а в окремих випадках і тупикове відгалуження розвитку етносів, країн. Поняття ж «цивілізація» означає безперервність, єдність, загальність культурно-історичного процесу для всіх народів. Коли окремі ідеї культури стають в силу умов, що склалися, стереотипами поведінки великих груп людей, визначають особливості їх світобачення, тоді можна говорити про певний етап розвитку цивілізації.

Сьогодні більше ніж будь-коли вчені прагнуть осмислити спеціальні галузі наукового знання (як гуманітарного, так і природничо-наукового) в контексті культурної епохи. Такий підхід у науці дістав назву цивілізаційного. Він ґрунтується на загальнолюдських цінностях. Не відсуваючи в бік реальну конфліктність історії, ця концепція історії дозволяє зрозуміти її реальну безперервність, розкрити механізми дій людей, витоки і зміст загальнолюдських цінностей. Моральні переваги цивілізаційного підходу очевидні: стимулюючи практику, ідеї, настрої мирно-цивілізаційної взаємодії

людей, він відкриває тим самим великий простір творчим тенденціям історії і дає можливість осмислити суть інформаційної культури, адже загальна культура суспільства (цивілізація визначає загальний рівень культури даної спільноти) відображається за допомогою інформаційної культури і передається з її допомогою іншим поколінням.

Дослідження зазначеної проблеми, на нашу думку, потребує передусім осмислення змісту інформаційної культури не у розумінні міжкультурних відносин чи відносин людей, які спілкуються між собою однією чи різними мовами тощо, а саме як багатовекторного впливового соціального дійства, завдяки якому наповнюється відповідним змістом повсякденне існування будь-якого *соціуму*. Якщо *соціум* – це стійка спільність людей, яка характеризується єдністю природних, суспільно-виробничих, духовних та інших умов життєдіяльності, генетичним зв'язком поколінь, стабільністю соціальної організації, певною культурою, то цілком очевидно, що її об'єднуючим елементом є *інформаційна культура*. За допомогою інформаційної культури люди висловлюють свої думки, погляди, обмінюються знаннями, традиціями тощо. Поки маємо ситуацію, коли *міжкультурну комунікацію* розглядають в таких аспектах, як *мовленнєва культура*, *культура комунікантів під час обміну інформацією*, як сума двох понять «*інформація*» і «*культура*» чи у класичному розумінні: комуніканти (представники різних культур), які діють у відповідності до своїх «*культурних норм*» (Є. Верещагін, В. Костомаров) тощо. Але, як відомо, *культури не додаються, а створюється нова – «третя культура»*. Очевидно, що кожного разу при намаганні порозумітися і буде створюватися «*третя культура*». Отже, у складному суспільстві, а таким є кожне суспільство, і особливо те, яке у своєму складі має представників дуже багатьох етносів і національностей, котрі взаємодіють не короткочасно, а на тривалій основі, постійно виникають «*треті культури*». Тривале спілкування людей різних за національними ознаками, соціалізацією, успадкованою і набутою культурою тощо створює свій *буттєвісний рівень культури*. Цей *буттєвісний рівень культури* і стає впливовим чинником на повсякденність соціуму регіону. Повсякденність соціуму регіону створює соціокультурне середовище, ступінь культури якого вимірюється інформаційною культурою. Отже *інформаційна культура* – виразник загальної культури суспільства (спільноти).

З огляду на це, напевне, було б помилкою не враховувати в соціологічних дослідженнях сучасних надбань культурології. Згідно з культурологічними викладками, саме культура розглядається як головна детермінанта соціального становлення, саме культура задає їй певний модус цього становлення, а отже і формує відносини у суспільстві і повсякденність соціуму. Розуміння необхідності такого підходу все більше утверджується серед дослідників. Сучасні соціологи намагаються переосмислити методи соціальної науки, вихідних положень про суспільство з позицій осмислення базової ролі культури в суспільстві. «Культура надто складне утворення, тому що має імунітет до прагнення трансплантувати в неї соціальні моделі, які визріли й сформувались в інших культурах» [6, с. 126]. З цих причин стикаємося з такими випадками, коли в теоретичних обґрунтуваннях щодо необхідності модернізації, у даному випадку українського суспільства, визнається сутність культури як моделі виживання. «Життєздатність соціальної системи визначається її культурою – мистецтвом творити, трансформувати, вибирати й адаптувати моделі виживання» [7, с. 233]. Саме соціальним групам і доводиться постійно адаптувати «*свою культуру*» до «*культури іншої*», – це створює *інформаційну культуру*, на яку постійно впливає загальна культура соціуму.

Сьогодні Україна перебуває у досить затяжному за часом стані трансформаційних

змін. Намагаючись «підтягнутися» до світових західних вимірів суспільного життя, маємо ситуацію, коли модель соціально-економічного розвитку, яка з успіхом була реалізована в практиці багатьох країн, раптом стикається з труднощами при її запровадженні в іншому регіоні світу. Тут причину потрібно шукати у відмінностях, які відрізняють культурні середовища країн, де вже дана модель запроваджена і в яких її намагаються запровадити. Отже, увага, яку приділяємо *інформаційній культурі*, обумовлюється тим, що без чітких уявлень щодо буттєвісних сторін функціонування культури, ми не зможемо зрозуміти сутність процесів, які відбуваються в соціальній сфері будь-якого регіону. *Інформаційна культура як і культура взагалі* – це унікальна генеративна мегасистема, яка само породжується, само відтворюється і само організується. Іншими словами, *інформаційна культура – це динамічна безперервно ускладнювана модель виживання суспільства, що своїми евристичними механізмами адаптації пристосовує суспільство до нових умов існування, забезпечує їм порозуміння і стабільність*. Отже, ми у своїх подальших дослідженнях і будемо спиратися на «*модель виживання*», створювану впливом міжкультурної комунікації на повсякденність соціуму регіону.

Вплив загальної культури спільноти на *інформаційну культуру* відбувається на трьох рівнях соціального середовища: *макро* – система стосунків у суспільстві, які визначаються певною суспільно-політичною системою, ЗМІ, системою культури, навчально-виховною системою; *мезо* – особливості міста і села, різних регіонів, етнічні спільноти та національні угруповання; *мікро* – сім'я, малі групи спілкування.

Слід також зазначити, що результативність спілкування, а саме інформаційна культура залежать не тільки від фактичної інформації, отриманої співбесідником, але й від установок, почуттів, емоційних проявів. Це все сприяє виробленню «*розуміючої комунікації*», створенню «*третьої культури*», яка стає платформою об'єднання двох індивідів. Тому на мікро-рівні національність не буде відігравати значної ролі. Для сімейних стосунків велике значення мають їх особистісні характеристики, але не можна відкидати історичні, політичні, економічні та інші чинники, адже завдяки їм населення адаптувалося до «запропонованих» умов. Укладення шлюбів за радянських часів досить часто було викликане бажанням створити безпечне життя своїм майбутнім дітям. Саме тому багато жінок в українському суспільстві пов'язували своє сімейне життя із представниками таких національностей, як росіяни чи українці. Про це свідчить і той факт, що після отримання Україною незалежності, багато з них повернули собі знову свою національність. Те саме можна сказати і про євреїв. Маючи обмежений доступ до навчання, працевлаштування, особливо на керівних посадах, євреї змінювали свою національність, здебільшого вони ставали росіянами. Звичайно, така ситуація і створювала відповідну *інформаційну культуру*. Тобто тут помітні прояви «*реальної адаптованості*» населення до умов свого існування.

Звичайно, на рівень інформаційної культури впливає і місце проживання спільноти. Так, наприклад східний регіон досить сильно відрізняється від західного. Це пояснюється як історичними факторами, так і родом занять, географічним розташуванням, рівнем освіти, впливом оточуючого середовища, як внутрішнього так і зовнішнього тощо. Під впливом цих чинників складалася мовленнєва культура (діалект), звичаї, традиції, одним словом – характер регіону, чи його культура, яка знову ж таки впливає на поведінку, сприйняття і передачу інформації, зміст і характер її, тобто на інформаційну культуру, що створює *мезо рівень*.

Із таких «регіональних острівків», насичених своєю культурою як загальною, так й інформаційною, складається спільнота країни, яка знову ж таки відрізняється своєю загальною й інформаційною культурою від спільнот інших країн. Вона складає *макро*

рівень.

Таким чином, можна стверджувати, що на соціокультурне середовище впливає дуже багато чинників. Тому кожний регіон суттєво відрізняється один від одного не тільки за своїм етнонаціональним складом, але і за своєю культурою, як загальною, так й інформаційною. Історичний розвиток, акультурація та декультурація посідає визначаюче місце у формуванні соціокультурного середовища. Адже, спільнота, яка складається із корінних мешканців, чи іншими словами, має спільні етнонаціональні коріння, створює домінуючу культуру, до якої всім іншим приходиться адаптуватися. Отже, кожне суспільство, період і умови його існування, створюють відповідне ідеологічне чи соціально-культурне спрямування свого розвитку, яке формує інформаційну культуру регіону (країни).

1. Суспільство і культура тісно пов'язані, бо саме суспільство є творцем і споживачем власної культури, а культура формує суспільство. Тому суспільство і культура взаємопов'язані.

2. Перші уявлення про суспільство, як систему співжиття людей формувались з найдавніших часів розвитку інтелектуальної культури людства. Великий внесок у визначення суспільства внесли стародавні мислителі, китайський філософ Конфуцій, античні мислителі Платон та Аристотель, їхні учні та послідовники.

3. Філософи середньовіччя запримітили різницю між соціумом і державою, але приховували це в релігійних містифікаціях. Італійський політичний діяч та історик Н. Макіавеллі був одним з перших, хто визначив державу, як одну із складових соціуму, більш широкого і фундаментального утворення.

4. Термін «культура» досить складний і багатогранний. Його дослідженню присвятили свої праці багато вчених різних періодів суспільного розвитку.

5. Культура – це спосіб діяльності людини, а суспільство – це поле суспільних відносин, де розгортається і відбувається ця діяльність. За допомогою культури суспільство створює поле для соціальних дій, обумовлює їхні межі, задає характер і способи цих дій. Таким чином, культура і суспільство не співвідносяться як частина і ціле, сегмент і тотальність. Це два взаємопов'язаних, взаємодоповнюючих аспекти суспільного життя, їхня специфіка полягає у тому, що соціальний аспект відбиває суспільне життя з огляду зразків і способів взаємодії людей, згуртування їх у групи, об'єднання та асоціації, а культурний аспект – з боку цінностей, стандартів і норм, завдяки яким люди взаємодіють і розуміють один одного.

6. Відносини між людьми у всіх сферах людського життя регулює культура, яка за допомогою знаково-символічних, ціннісно-пізнавальних та синтетичних елементів спрямовує, координує та регулює соціальну діяльність людей. Фактично системоутворюючі елементи (риси) є одночасно і проявами її численних форм, ознак та видів, які суттєво впливають на розвиток сучасного суспільства, його інформаційну культуру. Отже, Базові одиниці культурної статистики називають елементами, або *рисами культури*.

7. На думку багатьох відомих антропологів, риси культури можна поділити на універсальні, загальні та унікальні (специфічні). Універсальні риси культури – це ті, що притаманні людському роду і відрізняють його від усіх інших живих істот. Загальні риси притаманні цілому ряду суспільств і народів, тому їх деколи називають регіональними. Унікальні риси часто називають екзотичними, незвичними або не загальноприйнятими, вони різні у різних народів (етносів). Це, що в одних народів (етносів) отримує похвалу, в інших викликає не сприйняття.

8. Під сутністю культури сьогодні розуміються матеріальні і духовні цінності, а також жива людська діяльність, пов'язана з їх створенням, поширенням і збереженням.

9. Культурна динаміка розуміється як зміна характерних рис і ознак культури у просторі і часі. Вона описується за допомогою таких понять, як інновація, дифузія, культурний лаг та культурна трансмісія.

10. Інформаційна культура є виразником загальної культури суспільства (спільноти). Вона акумулює в собі етнонаціональні, соціально-політичні, соціально-економічні, історичні фактори, а також рівень соціалізації спільноти, рівень її загальної культури.

Список використаної літератури

1. Семенюк Э. П. Информационная культура общества и прогресс информатики / Э. П. Семенюк // Научно-техническая информация. Сер. 1. Организация и методика информационной работы. – 1994. – № 1. – С. 1-8 ; Semenyuk E. P. Informatsionnaya kultura obshchestva i progress informatiki / E. P. Semenyuk // Nauchno-tehnicheskaya informatsiya. Ser. 1. Organizatsiya i metodika informatsionnoy raboty. – 1994. – № 1. – S. 1-8

2. Пустовіт Л. О. Словник іншомовних слів / Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сюта, Т. В. Цимбалюк. – Київ : Вид-во «Довіра» УНВЦ «Рідна мова», 2000. – 1018 с. ; Pustovit L. O. Slovnyk inshomovnykh sliv / L. O. Pustovit, O. I. Skopnenko, H. M. Siuta, T. V. Tsybaliuk. – Kyiv : Vyd-vo «Dovira» UNVTs «Ridna mova», 2000. – 1018 s.

3. Лукашевич М. П. Соціологія : загальний курс : підруч. / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – Київ : Каравела, 2004. – 456 с. ; Lukashevych M. P. Sotsiologhiia : zahalniy kurs : pidruch. / M. P. Lukashevych, M. V. Tulenkov. – Kyiv : Karavela, 2004. – 456 s.

4. Аристотель Риторика / Аристотель, пер. Н. Платоновой. // Античные риторики. – Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1891. – 352 с. ; Aristotel Ritorika / Aristotel, per. N. Platonovoy. // Antichnye ritoriki. – Moskva : Izd-vo Mosk. un-ta, 1891. – 352 s.

5. Арсентьев М. В. К вопросу о понятии «Информационная безопасность» / М. В. Арсентьев // Информационное общество. — 1997. - № 4–6. - С. 48–50 ; Arsentev M. V. K voprosu o ponyatii «Informatsionnaya bezopasnost» / M. V. Arsentev // Informatsionnoe obshchestvo. — 1997. - № 4–6. - S. 48–50

6. Архангельский С. И. Лекции по теории обучения в высшей школе / С. И. Архангельский. – Москва : Высш. шк., 1974. – 384 с. ; Arkhangel'skiy S. I. Lektsii po teorii obucheniya v vysshey shkole / S. I. Arkhangel'skiy. – Moskva : Vyssh. shk., 1974. – 384 s.

7. Ахаян А. А. Тенденции системы дистанционного педагогического образования / А. А. Ахаян, В. В. Лаптев. // Информационные технологии в образовании 99 : сб. тр IX Междунар. конф., г. Москва, 9 по 12 ноября 1999 г. – Москва, 1999 ; Akhayan A. A. Tendentsii sistemy distantsionnogo pedagogicheskogo obrazovaniya / A. A. Akhayan, V. V. Laptev. // Informatsionnye tekhnologi v obrazovanii 99 : sb. tr IKh Mezhdunar. konf., g. Moskva, 9 po 12 noyabrya 1999 g. – Moskva, 1999

Стаття надійшла до редакції 19.04.2016

B. Slyuschynskyi

IMPACT OF SOCIETY CULTURE ON INFORMATION CULTURE

The culture of society as the level of society, which is characterized by endemic to only a particular era material and spiritual values is considered in the article. Unceasingly life and its evolution provide culture of constant development, modification and transformation of forms, methods and tools. Culture is emerging, evolving, adding new values from each

generation community, including in its content, combining this concept language, religion, art and science, social way of life and the level of nowadays production. Culture in the development and progress refers both to past generations, their deep spiritual, biological, historical origins, sources and traditions. It is transmitted by certain characters that form the information sector, which somehow corresponds to a level of culture and creates information culture. Information area provides the opportunity to use the full scope of national cultural achievements in their free synthesis, in the spiritual unity and organic correlation traditions, which is a source of natural, original, free development of national culture, the foundation of prosperity and progress, and these are the basis and full share of human culture. The concept of "information culture" describes one segment of culture that is associated with the informational aspect of community life. The role of this segment in the information society is growing, and today a set of information that is flowing around each person is so large, varied and extensive that it requires knowledge of the laws of the information environment and the ability to navigate the information flows. Otherwise people will not be able to adapt to life in a new environment, in particular, to changes in social structures, which may result in a significant increase in the number of employees in the field of information and services. Historical development, acculturation and deculturation take place in shaping the socio - cultural environment. After all, a community that consists of indigenous people, or in other words, a community which has common ethno-national roots, creates a dominant culture, to which all others have to adapt. Therefore, every society, period and conditions of existence, create the appropriate ideological or socio - cultural orientation of its development, which forms information culture of the region (country).

Key words: *culture, information culture, information sector, acculturation, deculturation.*

УДК 316.61

Н. С. Скок, Н. Є. Мазіна

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗОНІ КОНФЛІКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ: СОЦІОЛОГІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

У статті за матеріалами соціологічного дослідження висвітлені особливості національної ідентифікації та світоглядних орієнтирів національно-патріотичного виховання учнівської молоді у зоні конфліктної взаємодії. Розглянуто тенденції, які вказують як на позитивні тенденції щодо національної свідомості учнівської молоді, головне місце серед яких посідає відчуття своєї належності до певної нації та володінню її мовою, так і на необхідність активізації та системної роботи у цій сфері.

Ключові слова: *патріотизм, національно-патріотичне виховання, національна ідентифікація, самоідентифікація, політична нація, кризові явища, конфліктна взаємодія, учнівська молодь.*

За роки незалежності, починаючи з 1991 року, українське суспільство перманентно перебувало у трансформаційному стані. Однак події останніх років висвітили суперечливість його ціннісних та духовних орієнтацій. Громадянський конфлікт та військові дії на Сході, призвели до того, що країну охопила критична за своїми наслідками сукупність кризових явищ й сфер їх прояву, які майже неможливо